కష్టసంఖ్య

[కథానిక]

★

= శ్రీ కొడవటిగంటి కృష్ణమూర్తి =

"ఇది రెండోసారి వాళ్లింటికి వెళ్లటం" అంది రాఘవమ్మ భర్తతో. "వాళ్లింటికి వెళ్లటం ఇది రెండో సారేకాని బిచ్చానికి బయలుదేరటం ఇది ఎన్నో సారో!" అన్నాడు సత్యం.

"బిచ్చమేం ఖర్మం—ఎవ్వరికీ బాకీతీర్చకుండా వుండలేదే" అన్నది రాఘవమ్మ.

"నువ్వు చేసే బాకీలు తీరుస్తున్నాంకాని నేను చేసే బాకీలు తీరటం లేదు!"

"వారంరోజులు కాలేదు వాళ్లింటో బియ్యం తెచ్చి. మళ్లీ ఈ శుక్రవారం పొద్దున్నే బియ్యానికి పోతే—వాళ్లుమటుకు ఎక్కడినించి తెస్తారు?"

"అదీ నిజమే. కాని మనం చెయ్యగలిగిందేమీ లేదు. నాకు జీతం వచ్చేటంతవరకూ బియ్యానికీ, నేతికీ మనం ఎక్కడికో అక్కడికి పోకతప్పదు."

"ఎరిగున్న వాళ్ల అందరి ఇళ్లల్లోనూ మన ఖర్మం మనం బాకీ! నన్ను చూస్తేనే దేనికో వచ్చానని వాళ్లకు అనుమానం. నిజంగా వాళ్లని చూడటానికే నాకు మొహం చెల్లదు."

సత్యంమనస్సు చివుక్కుమంది. అతని భార్య కావటంవల్ల రాఘవమ్మ కీ ఖర్మం!

"మీరైనా ఎవరిదగ్గిరికైనా వెళ్లి పదిరూపాయలు తీసుకురారు. ఆడబ్బులో వెచ్చాలు తెచ్చుకుంటే ఈ తిరిపెం ఎత్తాలిసిన అవసరమే వుండదు".

మురుగుగుంటలో ఈదేవాడికి దుర్వాసన దుస్సహం అయితే ఎలా జరుగుతుంది? సంభావణ గాంధీ మహాత్ముడితో ప్రారంభం అయినా సత్యం వున్న ఇంటియజమాని దానిని తన ఆఫీసు, తన వుద్యోగం దగ్గిరికి లాక్కొచ్చేటట్లు సత్యం, రాఘవమ్మా తమ జీవితఘట్టంలో మెట్లు లెక్కపెట్టుకోవటం నిత్యకృత్యం. విసుగేసి వొకొక్కప్పుడు సత్యం ఆ వాసనను తప్పించుకోటానికికూడా ప్రయత్నించడు! అయితే భార్యాభర్తలు ఒకళ్ల కష్టసుఖాలు వొకరికి తెలియనీయకుండా వుంచటానికి ప్రయత్నం చేసినప్పటికీ వాళ్ల ఆత్మగౌరవం మరీ మందరస్థాయిలో వుండటంవల్ల అదిమామూలుగా కాబోయి అప్పుడప్పుడు తారస్థాయిలోకి పోవటంకద్దు. కేవలం రాఘవమ్మ ద్వారా జరగాలిసిన తిరిపెం ఆమె జరుపుతున్నప్పటికీ అందులో నాజూకులు భర్తకు తెలియనిచ్చేది కాదు రాఘవమ్మ. కాని అర్థంచేసుకోలేనంత పరమనిర్భాగ్యుడు కాకపోవటంవల్ల సత్యం భార్యను ప్రేమించాలిసిన వయస్సులో గౌరవించటం జరుగుతున్నది! సంసారం లేకపోతే తన కింత బాధ్యత వుండదేమోననిపించేది కాని ఆ ఈ భార్య లేకపోతే పరిస్థితి మరీ ఘోరంగా వుండేదని సత్యం నమ్మగలిగాడు. భార్యను చూచినప్పుడల్లా సత్యం తన అదృష్టం అంతా భార్యారూపంతోనే వుందని భావించేవాడు. ఆమె తనుకారణంగా అవస్థపడుతున్నప్పటికీ అతని అభిప్రాయం మారలేదు. "పెళ్లిచేసుకున్న వారంతా పడుతున్న

సుఖం నాకు లేదనా నీవిచారం?" అని ఒక బ్రహ్మచారి స్నేహితుడు సత్యాన్ని నిలవేశాడుకాని భార్య లేకుండా ఆ స్నేహితుడు పడుతున్న సుఖంకంటె సత్యం ఏరోజునైనా రాఘవమ్మతో కష్టాన్నే అనుభవించటానికి కోరుకుంటాడని ఆ స్నేహితుడికేకాదు, ఎవ్వరికీ తెలియదు. తను లేకపోతే ఇంత కష్టం వుండేది కాదేమోనని ఒక సమయంలో అని రాఘవమ్మ కాబట్టి తప్పించుకుందికాని మరొకరైతే సత్యం చీల్చివుండును!

తన సంగతి అవతలపెట్టి, తనకేమీ చెప్పటం లేదని రాఘవమ్మ మధ్య మధ్య సత్యాన్ని సాధిస్తుంది! బియ్యం తేవటానికే తన కింత బాధగా వుంటే ఆ బాకీతోపాటు వందబాకీలు తీర్చటానికి అవసరమైన డబ్బు తేవటానికి సత్యం ఎంతబాధ అనుభవిస్తున్నాడోనని ఆమెకు అనుమానమేకాని నిజం తెలియదు. సత్యం ఎప్పుడూ చెప్పలేదు. ఒకసారి సత్యం అయిదు రూపాయలు ఒకాయనదగ్గిర అప్పుతీసుకున్న సంగతి వూరంతా తెలిసిందని రాఘవమ్మకు తెలియదు. అంత నిర్భాగ్యుడిదగ్గిర తనవంటి భాగ్యవంతుడు అక్షరాలా అయిదురూపాయలు అప్పుతీసుకోవటం వింతసంగతో, లేక అయిదురూపాయలు లేకుండా జీవితం గడపలేకపోవటం వింతసంగతో సత్యానికి తెలియలేదు. ఇచ్చేవాడుంటే ఇంకా తీసుకోవటానికి అతనికి అభ్యంతరం లేదుకాని పావుబస్తాబియ్యం కొనటానికి డబ్బు అప్పు అడిగితే ఒకాయన సాయంత్రానికి వాయిదా వేసి రెండుమానికలకు సరిపొయ్యే డబ్బు చేతిలో పెట్టినప్పటినుంచీ అతను ఎవ్వరినీ అయిదురూపాయలు మించి అడగలేదు. ఆ రెండుమానికల బియ్యానికి సరిపోయే డబ్బుఅయినా తీసుకోకపోతే తనకు అహంకారం జాస్తిగా వుందని అవతలాయన అభిప్రాయపడతాడేమోనన్న భయంతో సత్యం తీసుకున్నాడు కాని నిజంగా ఆ వచ్చే బియ్యం అప్పుకిందనే పోతయ్యి కాబట్టి ఆడబ్బును తీసుకోవటమే సత్యాని కిష్టంలేదు! తను అయిదురూపాయలు అప్పు తీసుకున్న సంగతి వూరందరికీ తెలిసిందని తెలియగానే సత్యం అప్పు చెయ్యకూడదనే తేల్చుకున్నాడు. డబ్బు అయితే అప్పుచెయ్యకపోవచ్చుకాని నెయ్యీ, బియ్యం అప్పు చెయ్యకుండా (సత్యానికి అదృష్టవశాత్తూ వుద్యోగం దొరికినప్పటికీ) జీతం వచ్చేదాకా ఎలా జరుగుతుంది? సత్యానికి తెలిసివొచ్చిందేమిటంటే డబ్బూ, బియ్యం అప్పుచెయ్యటం దరిద్రానికి నిదర్శనంకాని పుస్తకాలూ, గ్రామఫోను ప్లేట్లూ, అభిప్రాయాలూ తాత్కాలికంగానైనా, శాశ్వతంగానైనా అప్పు చెయ్యటం భాగ్యలక్షణమేకాక అప్పుచెయ్యటం కిందికికూడా రాదు. పుస్తకాలూ, ప్లేట్లూ లేకుండా జీవించటం అసంభవంకాని బియ్యం, నెయ్యీ లేకుండా జీవించలేకపోవడమేకాక అప్పుచెయ్యకుండావుండటం సులభం.

అంత అనవసరమైన బియ్యానికీ, డబ్బుకూ అప్పుకోసం బైలుదేరితే జనం ఆశ్చర్యపోవటమేకాక తమ ఈసడింపు చూపించటంకూడా సహజధర్మం. బియ్యానికి అప్పుకువచ్చినవాడిమీద చూపించకపోతే ఈఈసడింపు అంతా ఏంకాను? పుస్తకాలకోసం వచ్చిన వారితో నీళ్లునమలి "మరొక్కరి కియ్యకు"అనటం ఎలానూ తప్పదు! ఇక డబ్బుకోసం వెళ్లేవాడికి ఈసడింపును ఆనందించకుండా చిన్నబుచ్చుకోవటానికి అధికారమేముంది? అంత గోరోజనం కలవాడు అప్పుకెందుకు బయలుదేరటం?

సత్యం గ్రహించగలిగిందీ, అనుభవించిందీ రాఘవమ్మతో చెప్పలేదు. సత్యం ఎవరిదగ్గిరికైనా పోయి ఎందుకు పదిరూపాయలు బదులుతీసుకోడో రాఘవమ్మకు అర్థంకాదు. తను వెళ్లితే దేనికో అప్పుకోసమే వచ్చినట్లు చుట్టుపక్కల ఆడవాళ్లు చూచినట్లే, సత్యం బజారులో కనపడితేనే మరోసందు దూరేవారున్నట్లు రాఘవమ్మకు తెలియదు. సత్యం ఆరోజున కనపడకుండావుంటే కోటిరూపాయల భాగ్యం లభించినట్లుగా భావించేవారు లేకపోలేదు. సత్యం కనపడితేనే హడలిపోయేవాళ్లున్నారు. సత్యం అడిగేది స్వల్పమేనని వారికి తెలుసు! సత్యం ఎలాగూ పెద్దమొత్తాలు అడగనూ అడగడు, వాళ్లు

ఇయ్యనూ ఇయ్యరు. ఇచ్చే వాళ్లకు పెద్ద మొత్తాలు ఇచ్చినా తాకట్లూ, ప్రాంసరీనోట్లూ వగైరా తంతు వుంటుంది. పావలా తీసుకుంటే సాక్ష్యం ఏమిటి? వాడిని మళ్లీ ఎలా ఆ పావలా అడగటం? ఆ పావలా ఇయ్యటానికి సత్యంలోటి అహంకారంగల మనిషికి ఎలా బుద్ధిపుట్టుతుంది? ఇదంతా ఎందుకొచ్చిన రొష్టు అని సత్యానికి కనపడకుండానే వుండేవారున్నారు.

పామును చూస్తే మనిషికెంత భయమో, మనిషిని చూచినా పాముకూ అంతే భయం! నిత్యజీవితంలో పాముని చూచి పామూ, మనిషిని చూచి మనిషీ భయపడకుండా తిరగటం జరుగుతూవుంటుంది. అయితే పాముల్ని మింగే పాములూ, మనుషుల్ని మింగే మనుష్యులూ లేకపోలేదు. తన సందర్శనమే ఇతరులకు ఎంత బాధాకరంగావున్నదో సత్యం గ్రహించకపోలేదు. దాని కతను చెయ్యగలిగిందేమీ లేదు. ఒకవిధంగా సత్యం ఇతరులని తప్పించుకుతిరగటానికి అదొక కారణం అవటమే కాక ఇతరులు అతన్ని డబ్బు అప్పుఅడగటం జరగటంకూడా ఇంకోకారణం! స్వరాజ్యం వస్తేగానికోశాధిపతులుగానూ, ఆర్థికమంత్రులుగానూ నియమింపనర్హులైన బద్రిగాళ్లు ఆ పరిసర ప్రాంతాలలో వుండటంవల్ల వారు వీథిములుపుదగ్గిర అకస్మాత్తుగా సత్యం కనిపించగానే మరోవీథిగుండా పోవటానికి వీల్లేక సత్యాన్ని తప్పించుకోటానికి సూత్రం కనిపెట్టారు. అతనెలాగూ డబ్బు అడుగుతాడుగనక వాళ్లే ముందర అడిగితేసరి! డబ్బు అప్పు అడిగేవాడిని డబ్బు ఎలా అప్పుఅడగటం? వీథిములుపునైనా కొంచెం ఎడంగా కనపడితే ఓ చిరునవ్వు పారేసి సత్యం తమని సమీపించేలోపల నడిచి పారిపోవచ్చు. అలాకాక ముఖాముఖి, బాహాబాహి ఎదురైతే అవతలవాళ్లు చచ్చారన్నమాటే! మొదట ఒకరిద్దరు తననే డబ్బు అడగటం చూచి సత్యం దిమ్మరపోయినాడు. వారేవుద్దేశంతో అతన్ని అడుగుతున్నారో అతనికి అనవసరం— తెలీదు. అతను డబ్బు ఇచ్చేస్థితిలో ఎప్పుడూ వుండడు. కాని ట్రాముకు చిల్లరడబ్బులు లేవనేవాడిని తప్పించుకోవటం ఎలా? వాడు సినిమాహాలునించి ఇంటికి నడిచిపోవాలిసివస్తుంది. అణా అవసరం మహామహులకుకూడా వస్తుందని సత్యానికి తెలుసు. అయితే సత్యాన్ని అణాఅడిగిన మహామహుడు అవసరంవొచ్చికాదు అడిగింది—అవసరం తెప్పించుకుని! నలుగురితో సినిమాకెళ్లేటప్పుడు ఎక్కువడబ్బులు జేబులో వేసుకెళ్లినవాడికే క్షవరం అవటం జగద్విఖ్యాతం. అందుకని తనుమాత్రం—తన టిక్కెట్టుకు— ఖర్చు వేసికెళ్లితే అశరీరాన్ని మిగతావాళ్లు ఈడ్చి పారెయ్యలేకపోరు! ఇటువంటివాడి పాల్పడ్డాడు సత్యం. ఓసమయంలో ఒక అర్థణా ఇచ్చినవాడిని సత్యం అనుదినమూ స్మరించటం, మనసారా తనకు అర్థణాతో చేయూత ఇచ్చిన వ్యక్తిని ధ్యానించటం సత్యంఅనుభవంలోదిగనక అణావిలువ సత్యానికే తెలుసు. కొత్తగా బాగుకుందామని వూళ్లోకి దిగిన మరోవ్యక్తి సత్యంసంగతి తెలియక రూపాయిఅప్పు పుచ్చుకునిపోయినాడు వొకసారి. ఇచ్చే శక్తి లేదని చెప్పటానికి అతను మరీ కొత్తవాడు కావడంవల్ల సత్యం ఆరూపాయ ఇయ్యకతప్పలేదు! ఆరూపాయ తీసుకున్న వ్యక్తి అన్నిచోట్లా, అందరితోనూ తన ఆర్థికసూత్రాన్ని ప్రయోగించటం మామూలు. పరపతి లేకపోతే జీవితం దుర్భరమని, అనుభవంగా కాకపోయినా, గుర్తించిన మనిషి కావటంవల్ల పరపతి పుట్టటానికి "మంచివాడు"అనిపించుకోవటం అతిముఖ్యమని గ్రహించి డబ్బు అవసరం లేకపోయినా డబ్బు తీసుకుని రేపు, లేక ఎల్లుండి ఇస్తానని నిమిషం హెచ్చు తగ్గులేకుండా సరియైన టైముకు తిరిగి ఇచ్చేవాడు అతను! డబ్బు తీసుకుంటే మనం అడగక్కరలేకుండానే తిరిగి తెచ్చిఇస్తాడని ఆవ్యక్తికి అమోఘమైన పేరు—మీకు తెలియదేమో! తమాషా ఏమిటంటే అతనికి నిజంగా డబ్బు అక్కర్లేదుకనక పదిరూపాయలడిగి చివరకు రూపాయిఇచ్చినా తీసుకుపోతాడు! డబ్బు తిరిగి అడగక్కరలేకుండా ఇచ్చేస్తాడన్న పేరు అతను అవలంబించే సూత్రంలో ఒక ఆయువుపట్టు

అని ఎవరికీ తెలియదు. లోకంలో రివాజు ఏమిటంటే డబ్బు తీసుకున్నవాళ్లు అడిగితే తప్ప ఇయ్యకపోవటం. అలాంటివాళ్ల సిద్ధాంతం ఏమిటంటే "మన అవసరముండి మనం డబ్బు అడిగితీసుకున్నాం—వాళ్లకాడబ్బు మళ్లీ తిరిగి కావాలిసివుంటే వాళ్లు దాన్ని అడిగితీసుకుపోవటం డిమాక్రసీ—న్యాయం." అని. ఇంక కొంతమంది అడిగినా ఇయ్యరు. కొంతమంది ఇదివరకే ఇచ్చామంటారు! ఇలా అనేవాళ్ల వుద్దేశం కీడెంచి మేలెంచమని! పొరబాటున వాళ్లిదివరకే ఇచ్చేసివుండవచ్చుననీ, అటువంటప్పుడు అవతలవారికి జ్ఞాపకంలేక అడిగినంతమాత్రాన ఇస్తే మళ్లీ ఇయ్యటం అవుతుందికాని ఇంకేమవుతుంది? అవతలవాళ్లు ఘట్టిగా ఇయ్యలేదని చెబితే ఇచ్చేసెయ్యటానికి వీరి కెప్పుడూ అభ్యంతరం వుండదు. అందరూ కుండపగలగొట్టి డబ్బు తిరిగిఇయ్యమని అడగరుకనక వీళ్లు తిరిగి ఇయ్యకుండా తప్పించుకునే మొత్తాలు చాలా వుంటయి. పెద్దమొత్తాలతో చిక్కు ఎప్పుడూ వుండదుకనక తికమకలూ, ఎత్తుకు పై ఎత్తులూ చిన్నమొత్తాలలోనే. ఇక వాయిదాలూ మొదలైనవి వుండనేవున్నయి. డబ్బు అప్పుతీసుకున్నవాడు అప్పిచ్చినవాడు కనపడితే వాడే వీడిదగ్గిర అప్పు తీసుకున్నట్టుగా మాట్లాడటంమాట అటుంచి "నీదగ్గిర అప్పుతీసుకున్నసంగతి జ్ఞాపకం వుందిలే" అన్నట్టుగా అప్పిచ్చినవాడు కనపడగానే నవ్వి వెళ్లిపోవటంకూడా కద్దు. తలతిక్కతో తిరిగే వాడిని డబ్బు అడిగి తీసుకుని వాడు అడిగితే తప్ప తిరిగి ఇయ్యకూడదని నిర్ధారణచేసుకునేవాళ్లున్నారు. వాడు అడగడూ—మరీ మంచిది! వకవేళ వాడు అడుగుతాడూ-వాడి తలతిక్క అణిగిందని వీళ్ల వుద్దేశం! డబ్బు అడగటంకంటె తలతిక్కే ప్రాధాన్యంగా భావించేటట్టయితే వాడు అడగనే అడగడని వీరి విశ్వాసం.

ఏమైతేం, ఈ లోతుపాతులు తెలీని సత్యం ఇతరులు తన్ను డబ్బుఅడగటం చూచేటప్పటికి ఖంగారు పడ్డాడు. తిరిగి ఇచ్చేసినప్పటికీ అనేకమంది దగ్గిర అతను డబ్బు అప్పుఅడిగి తీసుకున్నాడు. చాలా కొద్ది మందికి చాలా చిన్నమొత్తాలు అతను అప్పు ఇచ్చాడు. ఎంతమొత్తమయినా అతను ఇచ్చే స్థితిలో లేడు. కర్తవ్యం సాధ్యమైనంతవరకు తప్పించుకు తిరగటమే — ఏకారణం వల్లనైనా సరే! అనేక మంది అనేకంగా అనుకున్నారు. వాళ్లు సత్యాన్ని ఎందుకు తప్పించుకు తిరుగుతున్నారో వాళ్లకి తెలియటమే కాక వాళ్లు అలా చెయ్యటం తప్పనిసరికనుక న్యాయం అనికూడా నమ్మేవాళ్లున్నారు. అయితే సత్యం వాళ్లని ఎందుకు తప్పించుకునితిరుగుతున్నాడో వారికి తెలియదు. మొదట్లో అసలతను తప్పించుకొంటున్నాడనికూడ తెలియదు! ఎదురుపడినప్పుడు అతను వీరిని చూడటం వీరు చూచినట్లయితే ఆదారి వేరు. అతను వీళ్లని చూడనట్టుగానే వుండె—అక్కడా వీరి మనస్సు చివుక్కుమంది! అత నేమంత మహా ఇదని వీరినిచూడకపోవటం-చూస్తే వీళ్లు పారిపోవటం అటుంచుదాం! ఒకొక్కప్పుడు సత్యం నిజంగా వీళ్లని చూడకపోయినా వీరి కీబాధ తప్పలేదు. వీ రనుకునే మాటలు సత్యందాకా రాలేదు. ఆడవాళ్లల్లోకి వచ్చేటప్పటికి చూచాయగా రాఘవమ్మకు అర్థంఅయింది. అసలు ఆవులిస్తే పేగులు లెక్కపెట్టేదని రాఘవమ్మకు ఓ ప్రఖ్యాతి మహిళలలో వుంది! వాళ్లు దాచిపెట్టటానికి ప్రయత్నించే విషయాలే రాఘవమ్మ గ్రహిస్తుందని ఆడవాళ్లు గ్రహించినప్పుడు ఇక వాళ్లు వొయ్యారంగా రాఘవమ్మకు తెలియపరచాలనే వుద్దేశంతో చెప్పే పలుకులు రాఘవమ్మకు అర్థంకాకుండా ఎలా పోతై? నిజంగా రాఘవమ్మ ఆవులిస్తే పేగులు లెక్కపెట్టేటంతటి గండ్రకత్తె కాదు. కాని మరికొలాగా ఇరుగుపొరుగూ అమ్మలక్కల అభిప్రాయాలు వాసనేస్తుంటే ఏరాఘవమ్మ అయితేమటుకు గ్రహించకుండా ఎలా వుంటుంది? అయితే ఏవిషయమూ సత్యంతో చెప్పేది కాదు. అవతల ఇంటి డాక్టరుగారు అతన్నిగురించి అంతా ఏమనుకుంటున్నారోనని ఆయనపెళ్లాన్నే అడిగినట్టుగా సత్యం ప్రవర్తించకపోవటం చూచి సత్యం అంటే రాఘవమ్మకు ఎందుకో అభిమానం ఎక్కువయింది. ఆడవాళ్లల్లో అన్ని

కబుర్లూ వస్తయికాబట్టి ఆడవాళ్లు అనుకునే మాటలు వినాలని మొగవాళ్లు తహతహలాడటం సహజం! తాళంచెవి అక్కర్లేదని భార్యని పంపి, ఆ తాళంచెవికోసం ఆడవాళ్లున్న చోటికి ఈ మొగపురుగు వెళ్లగానే లోపలవాళ్లు కిచకిచలాడుకుంటున్నా బైట వున్న వనితారత్నం ఎనభైమైళ్ల వేగంతో లోపలికి పోయి "మీఆయన వచ్చాడు"అని చిదంబరరహస్యం చెప్పటం చూస్తే వాళ్లుపులకరించేవా రున్నారు! అంతటితో ఆ కిచకిచలు ఆగి మరింతసేపటికి ఆయన భార్య వచ్చి తాళంచెవి ఇస్తే అదోముచ్చట! ఇటువంటివి అనేకరకాలు అనేకవిధాల కొన్ని మొగపురుగులు చెయ్యటం చూచి, మధ్యమధ్య సత్యాన్ని చూచి ఆశ్చర్యపోతుంది రాఘవమ్మ. అయితే ఏవిషయమూ, ముఖ్యంగా ఇతరులు అతన్ని ఏవిధంగా అనుకుంటున్నారోకూడా చెప్పదు ఆమె. అందువల్ల ఆమెపాతివ్రత్యాని కేమన్నా లోటు వచ్చిందేమో తేల్చాలిసినవారు ధర్మజ్ఞులు: అసలు రాఘవమ్మ చెప్పేదేకాని కొంతమంది ఆడవాళ్లను చూచింతరువాత ఆమె వుద్దేశం మార్చుకుంది. ప్రతిచిన్నవిషయమూ భర్తతో చెప్పటం, ఆడంగిరేకులఅచ్చమ్మకుమల్లే భర్త అన్నివిషయాలూ ప్లీడరు సాక్ష్యాన్ని, రోగిగుణాల్ని పోసుచేసినట్టు పోసుచేసి "మీ అందరి సంగతీ నాకు తెలుసులే"అన్నట్టు తిరగటం చూచి రాఘవమ్మకు రోతగలిగింది. మొగవాళ్లల్లో తిరిగి ఆడవాళ్ల విషయాలూ, భార్యద్వారా ఆడవాళ్లల్లో తెలిసే మొగవాళ్ల విషయాలూ తెలుసుకోవటమే పరమావధిగా పెట్టుకుంటే బతికే దెలాగ! అయినా ఎవ్వరికీ తెలియని వేముంటయికనక!

అసలుసంగతి ఇటువంటి ఆలోచనలు కలగటానికీ, తెలుసుకోటానికీ సత్యానికి టైములేదు. ఇవన్నీ రాబడి అభివృద్ధిఅయినకొద్దీ చేసే పనులు, లేక చేసే ఏర్పాట్లు. సత్యానికి బొటాబొటీగానైనా సంసారం వెళ్లేటందుకు సంపాదించుకోగలిగితే చాలు అన్న యావతప్ప మరోటి లేదు. ఇక రాఘవమ్మ ప్రస్తుత సాంఘిక వాతావరణం తప్పించుకోలేని స్త్రీ. అయినా ఆమె సత్యానికిమల్లేనే తన దారి తాను చూసుకుంటున్నది. ఈ మహాసుడిగుండంలో ఈ భార్యాభర్తలు ఎవరికి వారుగా వుండి, మామూలు సంసారాలలో మామూలుగావుండేఏకత్వం, ఒకొక్కప్పుడు ఇతరుల మెప్పుకోసం కన్పించే అన్యోన్యత, నిజంగా విరుద్ధంగా వుండి గుట్టుకోసం వ్యక్తంఅయ్యే గుంభనా సత్యం,రాఘవమ్మలమధ్య లేకపోయినప్పటికీ అనేకసంసారాలలోకంటె అన్నివిధాలా ఆదర్శమైన గుణగంభీరత్వం వారిద్దరిమధ్యా వుంది. రెండుకత్తులు ఒక అరలో ఇముడుతయ్యి అని రుజువుచేసేటట్టుగా వుంటుంది వారి కాపురం. వారిద్దరికీ ఒకరిమీద ఒకరికి నిజమైన అభిమానం వుంది. ఆ అభిమానమే వారి కున్న ప్రేమని పైకి రానియ్యకుండాకూడా,తొక్కేస్తున్నది. ఆ పరిస్థితులలో మనకు కావలిసినట్లుగా వారి ప్రేమకు తావు లేదు.

౨

ఏనక్షత్రం ఏమార్పు చెందిందోకాని సత్యానికి వుద్యోగం దొరికింది. ఏకారణాలవల్ల వుద్యోగం దొరికినప్పటికీ వుద్యోగం ఇచ్చిన మేనేజరు సత్యానికి ఇంత తిండి దొరికేటందుకు వుద్యోగం ఇచ్చినట్టుగానే భావించినట్టు కనిపించాడు. యథార్థం అయితే కావచ్చునుకాని వుద్యోగధర్మంలో సత్యంలో చాలా లోపాలు కనిపించినై. అనేకస్తంభాలు పాటీపెట్టినటువంటి డేరావంటి దైనప్పటికీ, ఆఫీసులో ఏ వక స్తంభం తీసేసినా డేరాకు ప్రమాదం లేకపోయినప్పటికీ ప్రతిస్తంభానికీ ఓవిలువ వుంది. సత్యం కూడా మరిఒక స్తంభం! అయితే కొత్తబిచ్చం కావటంవల్ల పనిపట్ల అతని వుత్సాహం తోడివాళ్ళ ఛలోక్తులకు గురిఅయ్యేది. అతని వుత్సాహం లోపాలకిందికి మారింది. "నీపని నీవుచూసుకో" అన్న మేనేజరు తనకు సంబంధించని పని చెయ్యనందుకు సత్యాన్ని తప్పుపట్టాడు. సిపాయిదగ్గిర్నించి మేనేజరుదాకా సంబంధం వుందన్నాడు. ఇదంతా కుటుంబం అన్నాడు. ఏ వక్కడు తనకేమీ సంబంధం లేదన్నా పని జరగదన్నాడు. మళ్లీ కొన్ని విషయాలు సత్యా

నికి అనవసరం అన్నాడు. అన్నిపనులూ సత్యమే చేస్తే కడంవాళ్లెందుకన్నాడు. ఏపనిలో తను పూనుకోవాలో, ఏపనిలో తను వేలుపెట్టాలో సత్యానికి అర్థంకాలేదు. ఒక్కొక్కప్పుడు తనే మేనేజరుకు మల్లే ప్రవర్తించాలిసిన అవసరంకూడా వుంటుందని మేనేజరు సత్యానికి తెలియబరిచాడు. సత్యానికి తల తిరిగిపోతున్నది. "ఎందుకొచ్చింది — ఇంటికెళ్లి చక్కగా వుండు" అని కొంతమంది నంగనాచులు ఆకష్టాలన్నీ తాము అనుభవించాలిసిందేనన్నట్లుగా సలహాఇచ్చారు. ఏమైనా సత్యం ఎవ్వరినీ లెక్కపెట్ట దలచుకోలేదు. యాభైరూపాయలు ఎలా వదులుకోవటం?

సత్యం లెక్కవేశాడు. అతను చేరింది పదో తారీకు. ఆనెల ఇరవైరోజులకూ ముప్ఫయిరూపాయలుపైగా జీతం వస్తుంది. బ్రహ్మదేముడు వచ్చేది ఆనెలఖర్చు అంతకు మించకూడదు! సత్యం చేరక మునుపు పదిరోజులక్రిందనే చేరిన మరొకతనికీ, సత్యానికీ ఒకవిధమైన స్నేహం అయింది. ఇద్దరూ కొత్త పెళ్లికొడుకులు! అయితే అతనికి నెలజీతం పూర్తిగా వస్తుంది. రోజులు గడుస్తున్నకొద్దీ సత్యానికి ఓవిధమైన "ఇది" బైలుదేరింది. అతనెన్నడూ అంతవరకు వుద్యోగం చేసి డబ్బు గడించలేదు. రేపు, ఎల్లుండి—జీతంరావటం ఖాయం. సత్యం చేరిన ఆఫీసులో జీతాలు ఒకటోతారీఖున ఇస్తారుకాని కొన్నిఆఫీసులలో మల్లే నెలఆఖరికే ఇయ్యరు. అయితే ఎంతముందర జీతం వస్తే అంతముందర ఖర్చుఅవుతుందని ఒకతను సత్యానికి వేదాంతం బోధించాడుకాని మళ్లీ జీతం ముందరే వస్తుందిగదా అని ఆ నీతిపరుడు గ్రహించినట్టు లేదు!

జీతం వచ్చేరోజున లెక్క వేసిపెట్టాడు సత్యం-ఎవరెవరికి డబ్బురూపకంగా ఎంత బాకో, బియ్యం, నెయ్యి ఇత్యాదులరూపకంగా ఎంతఖర్చు వుందో. జీతం వచ్చిన మర్నాడు అన్నీపోను ఆశనిదగ్గిర అయిదురూపాయలకన్న మిగలవు. దాంతో మళ్లీ నెల ఎలా గడుస్తుంది? మళ్లీ అప్పు తప్పదు. అయితే వుద్యోగి కావటంవల్ల అతనికి అప్పుఇయ్యటానికి ఎవరూ భయపడాలిసిన అవసరం లేదు. ఎంతో జాగర్తగా జరిపితే ఒక ఏడాది అయేటప్పటికి సత్యం అప్పుచెయ్యకుండా, వచ్చేజీతంతో నెలగడపటానికి అవకాశం వుంది!

సత్యంఆఫీసులో జీతా లిస్తున్నారు. ప్రతివాడూ వెళ్లి జీతం తెచ్చుకోవాలి. పెద్దజీతగాళ్లు వాళ్ల జీతాల్ని తీసుకొని వెళ్లుతున్నారు. జీతం తీసుకునేవాళ్లల్లో సత్యంపేరు ఆఖరున వుండటం న్యాయం! కొంతమంది జీతం తీసుకోగానే చెల్లించాలిసిన బాకీలు అప్పుడే చెల్లించివేస్తున్నారు. వసూళ్లు చేసుకునేవాళ్లకు అప్పుడు వసూలుచెయ్యకపోతే మరి నెలదాకా ఆగాలని తెలుసు! సత్యంస్నేహితుడు డబ్బు తీసుకుని గుంపులోనించి వచ్చాడు. అతని పెదిమలు తొట్రుపడుతున్నయి—అతనికీ కొత్తే జీతం పుచ్చుకోవటం. సిగిరెట్టు ఆతని పెదిమలమధ్య నిలవకుండావుంది.

"నీపేరు?" అన్నాడు ఎకౌంటెంటు.

"సత్యం?"

* * *

రాఘవమ్మ స్నానం చేసి అత్తిసరు పొయ్యిమీద పెట్టి, పిల్లవాడికి పాలుపట్టి నిద్రపుచ్చి కుంపటిని తాపీగా విసురుతూ కూర్చుంది సత్యం ఎప్పుడు వస్తాడా అని. వేళ కాలేదేమోనని అనుమానం వేసింది. కాని ట్రాములు తరచు ఆలస్యంగా రావటం రాఘవమ్మకు తెలియని విషయం కాదు. అయినా సత్యం వుద్యోగంలో ప్రవేశించిందిమొదలు ఏరోజూ అప్పటివరకూ రాకుండావుండలేదు. అన్నంగిన్నె దింపింది. రాఘవమ్మకు ఏమిటేమిటో ఆలోచనలు వస్తున్నయి. ఏడు, ఎనిమిది. తొమ్మిదిగంటలుకూడా దాటింది. రాఘవమ్మమనసులో ఓవిధమైన ఆందోళన బయలుదేరింది. ఎన్నిసార్లు పక్కింటివాళ్లను టైము అడుగుతుంది? ఆకలేస్తున్నది. కాని సత్యం రాకుండా

భోంచెయ్యటం ఎలా? అందులో అంత ముఖ్యమైన రోజున. దీపం తగ్గించి కొంగు చెరుగుపరుచుకుని పండుకుంది. ఏరోజూనా, ఏకారణంవల్లా సత్యం అంత సేపటివరకూ రాకుండాపోలేదు. రాఘవమ్మ మామూలు స్త్రీయేకనక అయితే ఆపాటికి కనీసం రెండుఇళ్లకు వెళ్లి బావురుమని ఏడవాలిసిందే. కాని ఆమె మామూలు వ్యక్తికాదు. తన దుఃఖం అంతా వినియోగించాలిసినరోజులు ఇంకాముందు వున్నయ్యని ఆమెకు అనుమానం. సత్యం ఇంటికి రానందుకుకాదు ఆమె విచారం—ఆరోజున అంతవరకూ అతను రానందుకు! అది విచిత్రంగా కనిపించవచ్చునుకాని సత్యంభార్యగా రాఘవమ్మ అనుభవించిన జీవితానికి ఆస్థితి ఆఖరుమెట్టు. కొద్దిగా తుంపరపడుతున్నదేమో. ఆమె ఎక్కడికీ వెళ్లే స్థితిలోకూడా లేదు. అయినా భార్యలదగ్గిరినించి భర్తలు తమలపాకులు పుచ్చుకునే వేళ అది! రాఘవమ్మ ఏడిచేదేమోకాని ఆదుఃఖం ప్రశాంతంగా, నిశ్శబ్దంగా వుండకుండా గండితెగిన మహానదీప్రవాహంమల్లే బ్రహ్మాండమైన మోతతో తప్ప బైటపడేటట్టు లేకపోవటంవల్ల రాఘవమ్మ ఏంబాధ అనుభవించిందోకాని అంతదాన్నీ అణిచిపారేసింది! ఆమెకు నిస్త్రాణకూడా ఎక్కువఅయింది. ఎక్కడో ఒకటి, రెండు—పదకొండు కొట్టింది గడియారం!

దభాలున తలుపు తెరుచుకున్న చప్పుడయింది. రాఘవమ్మ వులిక్కిపడి దీపం పెద్దదిచేసింది. తలుపు గడియవెయ్యటంకూడా మరిచిపోయివుండాలి! సత్యం మెల్లిగా లోపలికి వచ్చాడు. ఒక్కక్షణం అతన్ని చూచింది రాఘవమ్మ. అతని జుట్టు వానకు తడిసి చెదిరి చెంపలమీద పడుతున్నది. బట్టలు తడిసి వున్నయి. అతని నేత్రాలు మెరుస్తున్నయి. అతని నుదుట్లో, చెక్కిళ్లలో, పెదిమలలో దరిద్రదేవత సౌందర్యం అంతా దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తున్నది! రాఘవమ్మకు నఖశిఖపర్యంతమూ కొత్తరక్తం వరదలై ప్రవహించింది. అతను తలుపుగడియ వేసేటప్పటికల్లా ఆమె అతనిమీద విరుచుకుపడి అతని కంఠం కావిలించుకుంది.

రాఘవమ్మఏడుపు మాన్పటానికీ, ఆమె అతన్ని పెట్టుకునే ముద్దులసంఖ్య తగ్గించటానికీ ఎంతకైము పట్టిందోకాని సత్యం చాలా ప్రయాసపడ్డాడు. రాఘవమ్మ అలా ముద్దుపెట్టుకోవాలంటే అత నాస్థితిలోకి రావాలన్నమాట! ఆమె అతనికి దూరంగా కూచోటానికే అంగీకరించలేదు. "ఇంత ఆలస్యంగా వచ్చావేం?" అంది రాఘవమ్మ.

"ఇంత బేజారయిపోయినావేం?" అన్నాడు సత్యం.

"ఇంక నేను ఇక్కడ వక్కక్షణం కాపురం చెయ్యలేను!" అంది దీనంగా.

"ఏం?"

"నేను ఏదీ బాకీ తీసుకురాను."

"అలాఅయితే ఎలా కుదురుతుంది?"

"మీ రేమవస్థపడుతున్నారో నాకు తెలియదు కాని ఈ బాకీలు చేసినందుకు నేను యాతన పడుతున్నాను!"

"అలా అనుకుంటే ఎలా!"

"ఇవాళ జీతం వస్తుందని తెలుసుగదా—డబ్బు అయితే ఇవాళే ఇయ్యగలంకాని బియ్యం ఇయ్యటానికి అవి కొనాలికదా—ఆవిడ సాయంత్రమే బియ్యానికి వచ్చి కూచుంది! ఇదివరకు తీసుకున్న బియ్యం ఎప్పుడైనా ఎగగొట్టామా? ఇదివరకల్లా ఇచ్చినప్పుడే తీసుకుందికాని ఈరోజున, అంత వోపికలేకపోవటం ఏమిటో?" అంది కొంచెం రోషంతో.

"అదా నీగోల! దరిద్రుడికి ఏదైనా ఇచ్చేవాళ్లు మళ్లీ రాదనుకునే ఇస్తారు. కాని మళ్లీ ఇయ్యగలడని తెలిసినప్పుడు ఆ ఇయ్యగలిగిన అవకాశంలోనే రాబట్టుకోవాలికాని సమయం దాటిపోతే అది రావటానికే వీలుండదు—అదీ రహస్యం!"

"మనకు జీతంగా వచ్చేది డబ్బుగాని బియ్యం, నెయ్యీ కావుగా! మరి వాటికోసం ఈరోజునే వచ్చి కూచుంటే అర్థం ఏమిటి?"

"బాకీవున్నదానివి నీకు ఈ ప్రశ్నలు వేసేటందుకు అధికారం లేదు. వాళ్ల యావ వాళ్లది. అడగటానికి వాళ్ల కెప్పుడైనా అధికారం వుంది. దానికి నువ్వు తప్పుపట్టితే అర్థం ఏముంది?"

"దేనికైనా అర్థం వుండాలి. ఇన్నాళ్లనించి లేని తొందర ఈకాస్తలో దేనికి? బైటపడటం కాకపోతే?"

"బైటపడటం నువ్వా, వాళ్లా? బాకీలు చెయ్యటానికి అర్థంవుందేమోగాని బాకీలు చెల్లించటానికీ, చెల్లించమనటానికీ అర్థం అనవసరం."

"మనంకాబట్టి ఆవిడ అలా వచ్చి అడిగిందికాని డాక్టరుగారి పెళ్లాం అయితే అలా అడుగుతుందీ?"

"డాక్టరుగారి పెళ్లాం అసలు అప్పుచేస్తుందీ?"

"మంచిమాట—ఆవిడ అప్పుచేసేది బొగ్గులదగ్గిర్నించీ—మనమే నయం!"

"బొగ్గులకూ, బియ్యానికీ భేదం నీకు తెలియటం కొత్తగా వుంది! అయినా బొగ్గులు ఆవిడ ఇయ్యగలదు కాబట్టి ఇయ్యకపోయినా ఫరవాలేదు! మరి నువ్వు బియ్యం ఇయ్యలేవు. లేనిదానికోసమే ప్రజలు తహతహ లాడటం సహజం. తర్వాత నువ్వు బియ్యం బాకీవున్నావని ఎన్నిసార్లు అయినా నీకు తెలియబరచటానికి వాళ్లకు అధికారం వుంది."

"మీమాటలు అర్థంకావు! తీసుకున్న బియ్యం ఎన్నడూ ఎగకొట్టలేదే?"

"ఎలా అర్థం అవుతయ్యి? ఈ రోజున నువ్వు యాభైరూపాయలు సంపాదించే గొప్పవాడి భార్యవయినావు. నే నింకా బాకీలు తీర్చేదాని భర్తనే!"

"అందుకనే నేను ఇక బాకీలు చెయ్యను."

"అది ఎలాగూ జరగదు. అయినా ఇదివరకెన్నిసార్లు వాళ్లడిగినా రోషంలేనిదానివి ఇవాళ ఇంతలో మారావేం?"

"ఆవిడ ఈసాయంత్రమే బియ్యానికి రావటం నాకు కష్టంగానే వుంది!"

"ఎందుకు? నీవు ఆబాకీ తీర్చగలవని ధైర్యం వుండటం మూలాన. ఆధైర్యం లేనప్పుడు నీళ్లు నమిలేదానివి. వాళ్లకైనా నీవు తీర్చగలవని నమ్మకం చిక్కలేదు. ఆ నమ్మకం చిక్కినరోజున వాళ్లు నిన్ను అడగనేఅడగరు!"

"ఆరోజున నేను బాకే చెయ్యను!"

"మరి రేపటినుంచే బాకీచెయ్యనంటుంటివి?"

రాఘవమ్మఆడఅహంకారానికి తృప్తి కలక్కపోగా హెచ్చవుతున్నది! ఆమె సత్యంవంక చూచింది. అతను మనస్సులో మాట బైటికి రానియ్యకుండా కేవలం తర్కంతో ఆమెను ఏడిపిస్తున్నట్టు ఆమెకు అనుమానం కలిగింది. కాని సత్యం సత్యప్రమాణకంగా సత్యస్వరూపంతో కనపడ్డాడు ఆమెకు. అతని మొఖంలో ఏవిధమైన కల్మషమేఘాలూ కనిపించలేదు ఆమెకు. సత్యానికికూడా రాఘవమ్మ అంటే ఓవిధమైన ఆశ్చర్యం కలిగింది. భర్తలు స్వయంగా జీవనాధారం చేసుకోలేకపోతే భార్య భర్తకన్న ఎన్నివేలరెట్లు ఎక్కువ బాధపడుతుందో అతనికి అర్థంఅయింది. భర్త స్వంతంగా జీవించగలిగిన రోజున ఆడదానిలో కలిగే మార్పుకూడా అతనికి అర్థంఅయింది. భర్త కానీ సంపాదించినా ఆడదానికి ఎంత అహంకారమో! ఇక వందలూ వేలూ సంపాదించే భర్తలు గల భార్యలు అహంకారంతోటే నిద్ర పట్టకుండా మసలుతారంటే ఆశ్చర్యం ఏముంది? పైగా రాఘవమ్మవంటి అందంగల ఆడదానికి ఎంత అహంకారమైనా వుండటానికి అర్హత వుంది! అది బైటికిరాకపోవటానికి సత్యమే కారణం. అతను భార్యను ముద్దుపెట్టుకున్నాడు!

"అయితే మీరు బాకీఇయ్యగలరని ధైర్యం వుండమట్టేనా ఆయన మిమ్మల్ని ఇన్నాళ్లనుంచీ బాకీతీర్చమని అడగనిది?" అంది రాఘవమ్మ ఎగతాళిగా. సత్యం మొఖంలో మార్పు వచ్చింది.

"నన్ను ఎంతమంది ఎన్నిసార్లు అడిగారో నీకు తెలియదు. కాని నన్ను అడగనివల్లా ఆయన వొక్కడే.

అది తలుచుకుంటే నాకే ఆశ్చర్యం వేస్తుంది. నేను ఆయనబాకీ ఇయ్యగలనని ధైర్యమో, లేక ఇయ్యక పోయినా ఫరవాలేదని సంతృప్తో చెప్పలేంకాని నన్ను ఇంతవరకూ అడగనిది ఆయన వక్కడే. కడంవాళ్లు అడక్కపోయినా నేను బాకీవున్నానని మాటల్లో అన్నా వాసనచూపించేవారు. ఎందుకంటే, బాకీవున్నవాడికి బాకీఇచ్చినవాడికంటె తెలివిగా వుండటానికీ, మాట్లాడటానికీ అర్హత లేదు! వాళ్లకన్న మనం ఏ విషయంలోనైనా తెలివిగా వుంటే మనం వాళ్లకి బాకీవున్నామని జ్ఞాపకంవస్తుంది. బాకీవుండి కూడా తెలివిగావుండటం క్రూరం. అందుకనే ఆబాకీ అడిగితే వాడి తెలివితేటలూ, తిక్కా అన్నీ దారికొస్తయ్యని గ్రహించి బాకీ చెల్లించమని అడుగుతారు. ఇంక వీడు ఏమొహం పెట్టుకుని తెలివిగా వుండగలడు? కాని ఆయనదారి వేరు. నాదరిద్రంతో నన్ను పరాభవిద్దామని ఆయ నెప్పుడూ ప్రయత్నం చెయ్యలేదు. అలాంటివారు అయినవాళ్లల్లోకూడ వుండరు!"

"అయినా మీ రింతఆలస్యంగా వచ్చారేం—నా కెంత ఏడుపొచ్చిందో తెలుసునా?"

"నేను ట్రాములో రాలేదు—నడిచివచ్చాను!"

రాఘవమ్మ లేచికూచుంది.

"అదేమిటీ?"

"ట్రాములో రావటానికి నాదగ్గిర డబ్బులు లేవు."

"మీజీతం ఏమైంది?"

"నాకు జీతం రాలేదు."

"జీతంరాలేదూ—"

"నాపేరు ఇంకా జీతాలుఇయ్యాలిసినపట్టీలో చేరలేదు. రేపుగాని జీతంరాదు!"

"అయితే ఈ అయిదుమైళ్లూ ఈవానలో తడిసి నడిచివచ్చారా?" అంది రాఘవమ్మ. సత్యం నిబ్బరంగా తలవూపటం చూచి ఆమెకు కళ్లవెంట నీళ్లు తిరిగినై.

"అయితే ఈబాకీలు రేపు చెల్లించలేమన్న మాట!"

"ఎల్లుండి!"

"ఆవిడ మళ్లీ తెల్లారకమునుపే వస్తుందేమో!"

"రానియ్యి—మనం చేసేదిలేదు."

"నేనుమటుకు ఆవిడముఖం చూడలేను బాబూ-మీ కో నమస్కారం!"

"నాకు నమస్కారం పెట్టి ప్రయోజనంలేదు."

"నేను చెప్పేది నమ్మక ఆవిడ ఏం విసుక్కుని కేకలేస్తుందో?"

"అంతగా కేకలేస్తే 'మీ ఇంట్లో వండుకోటానికి ఈపూట బియ్యం లేవా' అని అడుగు!"

"బాగుంది! వాళ్లింట్లో వుంటేనేం, లేకపోతే నేం! మనం బాకీవున్నప్పుడు వారికి అడగటానికి అధికారం వుందని మీరేగా అన్నారు?"

సత్యంతాతకూడా దానికి సమాధానం చెప్పలేదు!

"పోనీలెండి—ఎలాగో తంటాలుపడతాను—రేపైనా జీతం వస్తుందా?" అంది రాఘవమ్మ సత్యం నోట మాట లేకపోవటంచూచి.

"రేపు వస్తుందని అన్నారు!" అన్నాడు సత్యం. రాఘవమ్మ బేజారయిపోయింది.

"నిజంగానా, నన్ను ఏడిపిస్తున్నారా? నిజంగా జీతంరాలేదూ?" రాఘవమ్మ సత్యంజేబులు తడివి చూచి బేడాకాసు బైటికితీసింది.

"అబద్ధాలు చెప్పి నీతో శృంగారం వెలిగించటానికి నేనేం కవిననుకున్నావా, లేక కథకుణ్ణి అనుకున్నావా?"

రాఘవమ్మ నోట మాటలేదు.

"పోనీ, ఈ జేడా పెట్టి ట్రాములో రాలేక పోయారూ?"

"ఆ జేడా ఖర్చుచేసి రేపు ఆఫీసుకు నడిచి పొమ్మన్నావా?"

రాఘవమ్మ ఒక్క క్షణం భర్తను చూచి మెల్లిగా అతని వొళ్లోకి చేరగిలబడిపోయింది. వాళ్లిద్దరి ఆకలీ, అభిప్రాయాలూ, దేహాలూ పరిపూర్ణత్వం చెందినై!